

**REPUBLIKA HRVATSKA
PREDSJEDNICA**

**Prijedlog mjera populacijske politike
- prinos predsjednice Republike Hrvatske javnoj raspravi -**

Zagreb, lipanj 2018. godine

SADRŽAJ:

Uvod.....	3
Demografsko stanje i procesi	6
Uzroci iseljavanja	7
Preduvjeti demografske revitalizacije	10
Mjere za podizanje prirodnog prirasta stanovništva i upravljanje unutarnjim i vanjskim migracijskim tokovima	11
Gospodarske mjere	11
Zatečeno stanje	11
Poslovno i ulagačko okruženje.....	12
Izvoz kao temelj gospodarskog razvoja	13
Poticanje poduzetništva.....	14
Istraživanje i razvoj	15
Reforma javne uprave	15
Odgovornost i mjerljivost učinkovitosti javne uprave	16
Preporuke i reforme.....	17
Razvoj ljudskog kapitala	18
Migracije i socijalna dimenzija radne snage	19
Prostorna dimenzija – razvoj u prostoru	20
Izmješteni uredi - zajednička problematika.....	21
Hrvatski otoci	23
EU fondovi	24
Neposredne mjere populacijske politike	25
Iseljništvo i mjere useljavanja	28
Uspostava formalne i funkcionalne strukture za praćenje provedbe mjera i upravljanje demografskim trendovima.....	29
Poziv na nacionalni konsenzus	30
Prilog: Prijedlog mjera populacijske politike.....	30

Uvod

Prijedlog mjera pisala sam osobno, u suradnji sa svojim savjetnicima i posebnim savjetnicima. Nedvojbeno je da on ima svoja ograničenja, pa će pojedine mjere zasigurno naići na kritiku dijela javnosti. Međutim, moja je namjera upravo potaknuti javnu raspravu ne samo o alarmantnim demografskim trendovima, već i o žurnoj potrebi i načinima njihova rješavanja u koje moraju biti uključene sve pore našeg društva i države. Ovaj prijedlog predstavlja okvir za daljnju raspravu s dionicima javnog, političkog i gospodarskog života te će se sukladno tome nadopunjavati. Ohrabruje činjenica da su još tijekom mojih razgovora s čelnicima političkih stranaka, saborskim zastupnicima i drugim dionicima društveno-političkog i gospodarskog života u Hrvatskoj, kratko nakon mojeg preuzimanja dužnosti predsjednice Republike Hrvatske, svi oni izrazili želju za sudjelovanjem u pozitivnim inicijativama i dijalogu te izrazili potrebu i dužnost predanosti radu za bolje hrvatsko sutra, za razliku od skrivanja iza formalističkog, a zapravo pasivnog shvaćanja zakona i paragrafa, kao izgovora za nečinjenje.

Prijedlog sadrži niz mjera, od kojih se mnoge mogu i moraju početi provoditi odmah, dok se zbog trenutnog gospodarskog stanja određene mjere moraju provoditi u fazama koje će dovesti do konačnog cilja pune provedbe mjera. Provedbu mjera i njihove vremenske okvire valja odrediti proračunskim projekcijama. Važno je napomenuti da je Hrvatska sebi kao jedan od ciljeva postavila dostizanje godišnjeg proračuna za obranu u visini od 2% BDP-a, kao važno ulaganje u našu nacionalnu sigurnost i budućnost. Držim da alarmantno demografsko stanje, kao krucijalno pitanje budućnosti Hrvatske, zaslužuje istovjetan čin državničke zrelosti kroz određivanje ciljanog postotka BDP-a koji će biti usmjeren na mjere demografske revitalizacije. Nužna nam je takva zajednička deklaracija svijesti o težini izazova i – još važnije – zajedničkom preuzimanju tereta političke odgovornosti za suočavanje s najvećim izazovom koji danas stoji pred Hrvatskom.

Ovaj je prikaz trendova i prijedlog mjera nastao temeljem:

- pregleda dosadašnjeg stanja i analize dosadašnjih demografskih strategija;
- analize dostupnih statističkih podataka o fertilitetu i iseljavanju, kao i procjena broja iseljenih osoba temeljem podataka iz drugih država o useljavanju hrvatskih državljana u odredišne države;
- praćenja trendova unutarnjih i vanjskih migracija kroz brojne razgovore sa stručnjacima, predstavnicima državne vlasti, oporbe, društvenog života te lokalne i regionalne (područne) samouprave;
- rada na terenu kroz izmještene urede;
- razgovora s hrvatskim građanima ili pisama kojima se obraćaju predsjednici RH;
- razgovora s hrvatskim iseljenicima svih generacija, te posebno skupinama mladih iseljenika, pri čemu su neki od njih imali karakteristike neformalnih fokus-grupa;
- rada i preporuka savjetodavnih tijela predsjednice RH (poput Vijeća za gospodarstvo i Vijeća za domovinsku sigurnost, Vijeća mladih);
- suradnje s komorama i udrugama;
- praćenja medijskih napisa o iseljavanju te objavljenih svjedočanstava iseljenih osoba, potencijalnih iseljenika i potencijalnih povratnika;
- analize demografskih mjera kakve provode druge države;
- analize izvješća i preporuka Europske komisije o korekciji makroekonomskih disbalansa;

- analize izvješća ili indexa drugih međunarodnih institucija o stanju gospodarstva, ulagačke i poslovne klime te ljudskog kapitala u Hrvatskoj;
- analize izvješća Europske komisije o stanju hrvatskog obrazovnog sustava;
- analize korištenja fondova EU;
- dosadašnjih istupa predsjednice RH;
- izbornog programa predsjednice RH, te njenog inauguracijskog govora;
- proučavanja stručne literature.

Rješavanje demografskih problema neodvojivo je i sastavni je dio ukupne razvojne politike, dakle nije pitanje socijalne, već razvojne politike, a demografska revitalizacija na vrhu je prioriteta pitanja, kojima sam posvetila svoj mandat. Njezin uspjeh strateško je pitanje opstanka i razvoja hrvatskoga društva i države. Ostati ravnodušnim na činjenicu našeg demografskog nestajanja značilo bi, u krajnjoj liniji, odustati od budućnosti. Na određen način rješavanje toga pitanja sažima u sebi našu sposobnost i spremnost da nakon završetka višestoljetne borbe za neovisnu nacionalnu državu, političku i kulturnu afirmaciju i međunarodnu emancipaciju izgradimo uspješno i prosperitetno društvo.

Ukorijenjena na ta polazišta, konkretna provedba mjera što ih predlažem nužno se prije svega oslanja na državne i druge institucije. Njihova konkretizacija kroz zakonske i stvarne, životne sadržaje nužno zahtijeva spremnost da mijenjamo političke, gospodarske, kulturne i društvene obrasce ponašanja i odgovornosti. Stoga su Hrvatskoj potrebne duboke i korjenite društvene promjene, kako bi i uspjeh provedbe spomenutih mjera bio potpun. Drugim riječima, ovaj prijedlog mjera ne ovisi samo o gospodarskim okolnostima i o političkoj volji za njihovu provedbu nego i o društvenoj klimi koja će ih pratiti sljedećih godina.

Povijesno iskustvo iz vremena stvaranja, obrane i oslobađanja hrvatske države uči nas koliko je važno buditi optimizam i samopouzdanje, graditi političko zajedništvo u provedbi ključnih državnih i nacionalnih interesa i graditi povjerenje građana u državne institucije. A ono je, nažalost, ozbiljno narušeno. I dok je hrvatski narod u godinama stvaranja, obrane i oslobađanja države pokazao najviši stupanj povijesnoga zajedništva, državotvorne odgovornosti i političke zrelosti, imajući veliko povjerenje u državno vodstvo, mi, nasuprot tomu, već niz godina svjedočimo suprotnim procesima. Stoga je spremnost i sposobnost nadvladavanja demografske krize najveći ispit našega poštovanja prema baštini prošlosti, političke zrelosti dionika društvenoga života, odgovornosti državnih institucija prema hrvatskom narodu i građanima te naposljetku naše zajedničke vjere u povijesni smisao i budućnost vlastite države.

Ukratko, promjena društvene klime počiva prije svega na jasnim kriterijima odgovornosti državnih i svih drugih institucija za dobro hrvatskog naroda i svakog građanina. Nužno je stoga obnoviti naše institucije tako što ćemo jasno odrediti prioritete državne politike te ojačati i optimizirati odgovornost i učinkovitost državnih institucija u njihovoj provedbi. Samo tako moguće je vratiti povjerenje građana u politiku kao instrument za ciljeve društvene pravednosti i općega dobra.

Problem demografskog razvoja Hrvatske bio je do sada nekoliko puta predmetom političkih rasprava i donošenja odgovarajućih strategija pod različitim nazivima:

- Nacionalni program demografskog razvitka (1996.),
- Nacionalna obiteljska politika (2003.) i
- Nacionalna populacijska politika (2006.).

Sve ove strategije nisu dale željene rezultate jer su se provodile samo pojedinačne mjere, odnosno tek su se djelomice i kratkoročno provodile samo u vrijeme mandata Vlade koja ih je donijela, te nisu bile popraćene analizom učinaka mjera u realnom prostoru i određenom vremenskom razdoblju, kako bi se utvrdila njihova učinkovitost i svrhovitost te potreba za mijenjanjem, nadograđivanjem ili ukidanjem.

Osim tih triju dokumenata, sličan dokument pripremila je skupina stručnjaka godine 2015., ali je tadašnja Vlada odustala od njegova usvajanja jer je implementacija ocijenjena preskupom. Nažalost, treba reći, ovo svjedoči kako je sve donedavno prevladavajući mentalitet u hrvatskoj politici bio da je ulaganje u demografsku revitalizaciju trošak, a ne strateška investicija. Uz vrijedne iznimke, politika prema obitelji i mladima u podjeli rada državnih resora redovito se grupirala zajedno sa socijalnom politikom. Taj je pristup doveo do činjenice da obiteljsku politiku i politiku prema mladima prvenstveno promatramo kroz prizmu socijalne problematike i socijalnih davanja, a nedostaje nam snažna, konkretna, učinkovita politika za razvoj i potporu zdravoj i funkcionalnoj obitelji te za ispunjavanje očekivanja i zadovoljavanje potreba mladih, od školovanja i zapošljavanja, do sportskog, kulturnog i društvenog života, do njihova osjećaja sigurne budućnosti u vlastitoj državi. Takav je pristup doveo do fragmentacije, neusmjerenosti i neusredotočenosti, te smanjene učinkovitosti mjera, a u konačnici i do izostanka koherentne politike i strategije.

Unatoč tomu, kako se demografski problem produbljavao, izašlo je u javnost više kvalitetnih zamisli i programa, primjerice program Ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. - 2020., koji je prepoznao i demografske izazove i ponudio kvalitetna rješenja i potpore u postupnom izjednačavanju razvojne nejednakosti pojedinih dijelova Hrvatske, no njihov je učinak nažalost minoran jer je izostala konzistentna državna populacijska politika. Tako je i s brojnim drugim programima i inicijativama na nacionalnoj razini i lokalnim razinama, kojima, unatoč tomu što pokazuju da postoji svijest o veličini izazova i načinima njihova svladavanja, prijeti sudbina ranijih, ambicioznih projekata. Stoga njihova uspješnost, zbog nedostatne koordinacije, uvezanosti i neujednačenosti, može biti tek parcijalna i kratkoročna, dok željeni sinergijski učinak izostaje.

Slijedom toga, nameće se potreba centraliziranja i središnjeg upravljanja ovakvim paketima mjera. U ovom kontekstu treba istaknuti i zapažanja mojega Vijeća za gospodarska pitanja, koje je u svojim analizama raznih (ne)sustavnih mjera poticanja investicija i gospodarskog razvoja kao jednu od najznačajnijih zapreka realizaciji postojećih planova i strategija prepoznalo upravo fragmentiranost sustava i mjera te nedostatak središnje koordinacije na državnoj razini.

Upravo zato predlažem ove mjere populacijske politike, kako bi se u što širem konsenzusu aktivirali svi nacionalni resursi u suočavanju s ovim ključnim pitanjem za budućnost Republike Hrvatske i hrvatskog naroda. A demografski problem to jest.

Demografsko stanje i procesi

Relevantne projekcije stanovništva upozoravaju nas da će Hrvatska, ako ne zaustavimo katastrofalna demografska kretanja, do 2051. izgubiti više od 1.100.000 stanovnika, u odnosu na popis iz 2011. To je, prema istome popisu, ukupna populacija Grada Zagreba i Zagrebačke županije ili zbroj cjelokupnog stanovništva sedam hrvatskih županija na istoku i u središtu Hrvatske: Vukovarsko-srijemske, Osječko-baranjske, Brodsko-posavske, Požeško-slavonske, Virovitičko-podravske, Bjelovarsko-bilogorske i Sisačko-moslavačke.

Prema popisu stanovništva 2011. godine Hrvatska je imala 4.284.889 stanovnika. Procjenjuje se da Hrvatska trenutno već ima manje od 4.000.000 stanovnika, sa snažno izraženom neravnotežom u dobnom sastavu, zbog dugogodišnjeg prirodnog smanjenja i iseljavanja. Ubrzano opada broj i udio mladih (od 0 do 14 godina), a ubrzano raste broj i udio starijeg stanovništva u dobi iznad 65 godina. Osobito je dramatično opadanje broja i udjela stanovništva u radnoj dobi od 15 do 64 godine. Nastave li se sadašnji demografski trendovi, projekcije stanovništva pokazuju da će do 2051. godine broj stanovnika u Hrvatskoj pasti na oko 3.150.000. Pri tomu će se broj mladih (0 – 14 godina) smanjiti 41,9%, broj osoba u radnoj dobi (15 – 64 godine) smanjit će se 36,5%, dok će istodobno broj starijeg stanovništva, unatoč padu ukupnog broja stanovnika, porasti 24,4%.

Osobito je važno istaknuti da će se broj osoba u radnom kontingentu s 2,9 milijuna – koliko je bilo prema popisu 2011. godine – smanjiti na 1,8 milijuna do 2051. godine. To pokazuje da će se nastavljanjem sadašnjih demografskih trendova drastično smanjiti broj stanovnika u radnoj i fertilnoj dobi. Spomenute promjene u demografskim strukturama postat će krajnje ograničavajući čimbenik razvoja hrvatskog društva u svim segmentima, uključujući i pritisak na mirovinski sustav. Veliki prostori u Hrvatskoj već su ostali bez stanovnika koji bi mogli pokrenuti razvoj. Nastavljanjem dosadašnjih trendova iz godine u godinu povećavat će se broj „mrtvih naselja“, tj. naselja bez stanovnika ili s dominantno starijim stanovništvom te će potreba za skrbi o starijem stanovništvu postajati sve većom.

Potrebno je podsjetiti kako negativni demografski trendovi započinju šezdesetih godina prošlog stoljeća, no od početka devedesetih bilježimo negativan prirodni prirast i pojačane migracije cijelih obitelji te ulazimo u pravu demografsku krizu. Od 1991. do kraja 2017. umrlo je oko 240.000 stanovnika više nego što ih je rođeno. Od posljednjeg popisa stanovništva provedenog 2011. do kraja 2017. godine Hrvatska bilježi 89.802 više umrlih nego rođenih. Domovinski rat samo je ubrzao nepovoljne demografske trendove koji su bivali sve intenzivniji. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u 2016. godini jedino je Međimurska županija imala prirodni prirast, ili veći broj rođenih, i to samo 15 osoba.

Hrvatska se danas susreće s još jednim velikim egzodusom stanovništva. U pravilu iseljava se obrazovana i mlađa populacija koja odnosi demografski (fertilni, reproduktivni), radni i znanstveni potencijal, što izaziva daljnje negativne i dugoročne promjene u demografskoj strukturi države. Odlaze cijele obitelji. Riječ je o pravom egzodusu hrvatske mladosti, koji se posebno intenzivirao od ulaska RH u članstvo EU i mogućnosti zapošljavanja hrvatskih državljana u većini država EU. Svake godine imamo sve manje prvašića, a djeca se sve više ispisuju iz škola i tijekom školske godine. Iseljavaju nezaposleni u potrazi za poslom, ali i zaposleni, među kojima su i oni koji imaju natprosječno visoka primanja, što upućuje da razlozi iseljavanja nisu isključivo materijalne prirode, već su oni mnogo dublji.

Na žalost, država ne raspolaže točnim podacima o broju iseljenih osoba. Službeni statistički podaci u Hrvatskoj koje prati i objavljuje Državni zavod za statistiku u metodološkom smislu obuhvaćaju samo osobe koje su svoj odlazak iz RH prijavile Ministarstvu unutarnjih poslova. U velikom broju slučajeva ne poštuje se zakonska obveza odjave prebivališta, što pridonosi nerealnim podacima koje objavljuje službena statistika.

Iako su i službeni pokazatelji o iseljavanju (koji se temelje na odjavi prebivališta) od pristupanja Europskoj uniji 2013. do 2017. zabrinjavajući, istraživanja na temelju podataka zemalja primateljica pokazuju kako je stvarni broj osoba koje su se iselile iz Hrvatske u tome razdoblju i 2,6 puta veći od službene hrvatske statistike i iznosi oko 230.000. Samo u 2017. Hrvatsku je prema procjeni napustilo oko 80.000, najvećim dijelom mlađih, radno sposobnih osoba. Dodatni razlog zabrinutosti rezultati su istraživanja o pojavi iseljavanja većine drugih novijih članica EU, koje su pristupile Uniji od 2004. godine. Naime, u svim tim državama trend iseljavanja održao se jednakim ili čak povećanim intenzitetom do danas. Nema valjanih razloga vjerovati da se takav trend smanjivanja populacije Republike Hrvatske za oko 2% godišnje također neće nastaviti ako ne napravimo snažan zaokret.

Uzroci iseljavanja

Radi donošenja odgovarajućih mjera za okretanje migracijskih trendova, potrebno je detaljno sagledati uzroke iseljavanja. Razni će pojedinci ili stručnjaci iznijeti različite uzroke, no temeljem gore opisanog metodološkog pristupa, kao glavne razloge ističem:

1. Opću društvenu klimu, koju karakterizira malodušje, beznade, apatija, nedostatak optimizma, pa i ambicije, nedostatak perspektive i osjećaj nesigurnosti u odnosu na budućnost u vlastitoj zajednici i vlastitoj državi, što je sve zajedno rezultat višegodišnje gospodarsko-socijalne krize, ali i rastućeg nepovjerenja u institucije države, političke elite te ostale sfere društva. Sveprisutni klijentelizam, nepotizam i raširena korupcija u državi i društvu, zapošljavanje podobnih, uvjerenje da rad i sposobnost nisu kriterij zapošljavanja i napredovanje, već dobra „veza“, pripadnost nekoj stranci ili interesnoj skupini. Ukratko rečeno, kako sam se nedavno izrazila – osjećaj da je država nekima majka, a nekima maćeha.
Uza sve to, Hrvatsku već godinama razdiru ideološke podjele i svađe o povijesnim ostavštinama totalitarnih sustava. Umjesto nesumnjivo potrebnom dijalogu o povijesnim prijemcima i utvrđivanju povijesne istine, svjedočimo nesmiljenoj ideološkoj isključivosti, što također pridonosi osjećaju mladih da ne žele živjeti u takvu društvu, pa idu u zemlje za koje drže da je u njima društvena klima pozitivnija. Hrvatska je umorna od takve prošlosti. Nužno je stoga utvrditi nove integrativne točke društvenog razvoja, među kojima je svakako i cilj stvaranja društva blagostanja, koje će počivati na radu, znanju, vrlinama i sposobnostima ljudi.
2. Druga kategorija uzroka odlaska ljudi iz Hrvatske odnosi se na njihov radni, materijalni i socijalni status i mogućnost zasnivanja obitelji. Nezaposlenost, mala plaća, neisplaćivanje plaće, nepoštivanje radnih prava od strane poslodavaca, primjerice neplaćanje prekovremenih sati ili diskriminacija prema mladim ženama uz postavljanje nedopustivih pitanja koja zadiru u osobnu sferu obiteljskog planiranja; nemogućnost zasnivanja obitelji radi neriješenog stambenog pitanja, itd.

Problem blokiranih drastičan je primjer do koje mjere može eskalirati problem koji se zanemaruje, a samim time zapravo uvećava, u čemu je odgovornost državnih

institucija neporeciva. Strah na svim razinama od preuzimanja odgovornosti za donošenje teških odluka rezultira njihovim nedonošenjem ili stalnim odgađanjem donošenja odluka, što koči strateške projekte i reformske procese. Danas je pojam „strukturne reforme“ izgubio svoj smisao. Upravo je odlazak mladih iz zemlje bolna kritika birokratiziranosti sustava i nedoraslosti državnih institucija izazovima i potrebama vremena.

3. Postoje i razlozi subjektivne naravi, poput želje za školovanjem ili stjecanjem iskustva, putovanjem, upoznavanjem drugih kultura, osjećaj da je život negdje drugdje a priori lakši i bolji.

Naravno, mobilnost stanovništva nije nužno loša. Nije problem u tome što građani odlaze u druge zemlje radi osobnog usavršavanja i napredovanja, što u konačnici postaje korisno hrvatskom društvu i državi ako se oni vrate. Problem je u tome što ne stvaramo uvjete za njihov povratak.

No, poražavajući su podaci da većina onih koji su iselili u posljednjih nekoliko godina ne vidi svoju budućnost u Hrvatskoj i ne želi se vratiti, a oni koji bi to željeli, učinili bi to u uvjetima koji zahtijevaju duboke i korijenite promjene u državi i društvu.

Sve to uzrokuje nedostatak nade i motivacije kod ljudi, kao i nedostatak entuzijazma zbog uvjerenosti da je glavni kriterij u društvu podobnost, a ne sposobnost, te da političke elite rade isključivo radi ispunjenja svojih partikularnih interesa. Mnogi naši građani osjećaju nepravdu, jer sustav nije jednak prema svima. Mnogi zakoni i propisi nisu odgovorili zahtjevima društvene pravednosti i socijalne države, nego su, naprotiv, omogućili ekspanziju društvenih nejednakosti.

4. Moguć brži gospodarski razvoj koči nepostojanje jedinstvene temeljne gospodarske politike. Još nismo sigurni kakvu gospodarsku politiku želimo: plansku ili tržišnu. Iz toga proizlazi niz problema koji se očituju u manjkavoj ulagačkoj ili poslovnoj klimi, kao i u pasivnoj razvojnoj politici velikih poduzeća u državnom vlasništvu. Zaprke razvoju održivog gospodarskog razvitka, a napose domaćim i stranim ulaganjima i razvoju poduzetničke klime, predstavlja nepredvidljivost zakonodavnog okvira zbog čestih promjena ili najava promjena zakona odnosno izmjena propisa o fiskalnim ili parafiskalnim nametima. A u nepredvidivo, sporo i slabo učinkovito pravosuđe nemaju povjerenja ni građani ni ulagači. Hrvatska istodobno ima jednu od najviših stopa sudaca po glavi stanovnika, ali je i među najvišim brojem zaostalih i neriješenih predmeta po glavi stanovnika u Europi.

5. Nedostatak dugoročne strategije razvoja poljoprivrede ozbiljno ugrožava ruralna područja, ali i prehrambenu suverenost države. Već sam isticala kako Hrvatska, praktički od svoje neovisnosti, ne ostvaruje napredak u poljoprivrednoj proizvodnji. Vrijednost naše poljoprivredne proizvodnje 90.-ih je godina iznosila je 32 milijarde kuna; 2010. godine ta se vrijednost smanjila na 22 milijarde kuna, da bi 2016. godine vrijednost hrvatske poljoprivredne proizvodnje iznosila svega 15,5 milijardi kuna. Istodobno, u poljoprivredu smo plasirali oko 40 milijardi kuna raznih poticajnih sredstava i s punim pravom se možemo zapitati – kako je moguće uz toliko uloženi sredstava prepoloviti poljoprivrednu proizvodnju? To znači da se nije ulagalo na pravi način, a posljedica je ubrzana gospodarska i demografska devastacija sela.

6. Obrazovni sustav nam je trom i zastario i nije usklađen s potrebama modernog gospodarstva.

7. Takve negativne učinke dodatno pojačava slabost institucija i niska razina produktivnosti javne uprave, čija je reforma nužnost. Velik broj ministarstava prilagođava se koalicijskim potrebama i zahtjevima umjesto stvarnim potrebama države. Neučinkovite i neproduktivne agencije ne ispunjavaju svoju ulogu, a loša vertikalna i horizontalna komunikacija među tijelima državne uprave i regionalne i lokalne samouprave dovodi do sustava silosa, umjesto sinergije djelovanja. Sve to zbunjuje krajnje korisnike, jer vodi nejasnoćama u nadležnosti, koje se često koriste kao izgovor za nečinjenje te rezultira udvostručavanjem uloga ili pak izostankom usluga i općenito slaboj iskoristivosti državnih resursa.

Uz to, pojedine državne službe djeluju poput represivnog aparata koji guši poduzetništvo traženjem nepravilnosti u radu u isključivu svrhu kažnjavanja umjesto pomoći u reguliranju urednog poslovanja, dok istodobno nisu u stanju suzbiti sivu ekonomiju.

Sve su to samo neki razlozi koje navode na zaključak kako za cjelovito i sustavno rješavanje pitanja negativnih demografskih trendova s kakvima se danas suočava Hrvatska nije dovoljno donijeti nekoliko parcijalnih mjera kojima je cilj demografska revitalizacija. Potrebna je sveobuhvatna razvojna strategija Republike Hrvatske, koja će uključiti sve poluge društvenoga razvoja od odgoja, obrazovanja i znanosti do gospodarskih, monetarnih, kreditnih i drugih aspekata društvenoga razvoja. Sadašnji problemi, uključujući demografski, pokazuju kako nakon osamostaljenja i ostvarivanja cilja slobodne i teritorijalno cjelovite Hrvatske, a posebice nakon ulaska u EU i NATO nismo razmišljali o tzv. „postpristupnoj strategiji“, odnosno o tome na koji način možemo oplemeniti činjenicu što imamo vlastitu državu i što konkretno želimo postići svojim članstvom. Slijedom toga, nismo razmišljali niti o tome kako se uhvatiti u koštac s emigracijskim valom i odljevom najkvalitetnijih ljudskih resursa, za koji smo znali da dolazi. Izgubili smo jasnu viziju puta pred nama, pa nismo izgradili razvojnu strategiju koja bi definirala gdje Hrvatska sebe vidi u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju. Tako su se društveni, politički, gospodarski, socijalni, pa time i demografski procesi, razvijali uglavnom stihijski, ponajviše ovisni o vanjskim čimbenicima, ili je na djelu bila improvizacija i adhokracija, karakterizirana nizom nepovezanih mjera i očitim nedostatkom kontinuiteta državne politike s jedne vlade na drugu. To je, uz ostalo, rezultiralo time da do danas nismo izgradili snažnu i učinkovitu i od stranaka neovisnu državnu i javnu upravu, koja bi ne samo osigurala kontinuitet upravljanja državom, bez obzira na to koja politička opcija bila na vlasti, već bi imala i reformske kapacitete.

Preduvjeti demografske revitalizacije

Demografski problem, iako danas nedvojbeno jasno prepoznatljiv u svim segmentima društva, neće biti rješiv sve dok o načinu njegova rješavanja ne postignemo najširi mogući društveni konsenzus, političku usredotočenost i institucionalnu učinkovitost. A to nije nemoguće, jer znamo da smo sve to imali u oblikovanju i provedbi ciljeva ispunjenja kriterija za članstvo prilikom pristupanja u EU i NATO. Jednostavno, potrebno nam je zajedništvo u ostvarenju ciljeva razvoja za prosperitetnu Hrvatsku, kako bi ona, u kontekstu demografskih trendova, postupno mogla postati od emigracijske imigracijska država, koja privlači i nadograđuje ljudski kapital, a ne gubi ga, a u općim okvirima uređenu, prosperitetnu i pravednu državu, snažno tržišno gospodarstvo i socijalno osjetljivo društvo, u kojem svi imaju perspektivu za napredovanje i jednake prilike za razvoj.

Namjera je dakle ovih prijedloga mjera populacijske politike postaviti okvire za sveobuhvatni akcijski plan demografske revitalizacije, koja će uključivati ne samo prijedlog mjera neposredne populacijske politike, već i posredne mjere usmjerene na promjenu stanja u državi, koje je, ovakvo kakvo jest, razlogom snažnog depopulacijskog vala kroz koji prolazi Hrvatska, bilo da je riječ o prirodnom izumiranju, odnosno niskoj stopi fertiliteta, ili o unutarnjim migracijama stanovništva iz ruralnih u mali broj urbanih središta, ili pak, u puno većoj mjeri, o migracijama u druge države, i to pretežito mladog stanovništva u fertilnoj dobi, što posebice negativno utječe i na prirodno izumiranje. Riječ je zapravo o nizu elemenata buduće razvojne strategije, čiji je krajnji cilj postići životne uvjete koji su jednaki ili približni onima kakvi postoje u uređenim državama u koje se danas pretežito iseljavaju hrvatski državljani.

Stoga ovaj prijedlog postavlja okvire ne samo kvantitativnih mjera usmjerenih na povećanje broja stanovnika, već i kvalitativnih mjera usmjerenih na optimalno obrazovanje, stvaranje i razvoj ljudskih resursa osposobljenih za suočavanje s izazovima i učinkovitom integracijom u trendove 21. stoljeća, ne samo na unutarnjoj, već i na globalnoj sceni, te na brigu o njima. Upravo ljudski resursi danas predstavljaju i najoskudniji i najvrjedniji resurs potreban za održiv i snažan gospodarski rast i razvoj. Ljudski kapital danas predstavlja osnovni čimbenik gospodarskog rasta i razvoja, te u strukturi gospodarski razvijenih država predstavlja oko 70 posto sveukupnog kapitala. Čovjek će biti ključni čimbenik u povezivanju inovacija, konkurentnosti i rasta u 21. stoljeću.

Mjere za podizanje prirodnog prirasta stanovništva i upravljanje unutarnjim i vanjskim migracijskim tokovima

Iz svega rečenog, da bi se preokrenuli demografski trendovi, razvidno je da se moramo uhvatiti u koštac s gore navedenim uzrocima trenutnog stanja i usmjeriti na gospodarski rast i razvoj, ali i promjenu općeg stanja u državi i društvu. Potreban je snažan zaokret u načinu razmišljanja, postavljanju društvenih prioriteta i sustavu, odnosno hijerarhiji vrijednosti.

Kao što smo već istaknuli, mjere ove strategije usmjerene su na kvantitativne i kvalitativne pomake u demografskim trendovima, te smo ih podijelili na posredne mjere, usmjerene na rješavanje uočenih strukturnih državnih i društvenih nedostataka koji su uzrokom niže stope fertiliteta od željene, te neposredne mjere populacijske politike.

Posebno poglavlje u kontekstu gospodarskog razvoja posvećeno je pitanju blokiranih građana Republike Hrvatske, jer ono svojim razmjerima predstavlja istinsku prepreku gospodarskom oporavku Republike Hrvatske. Blokadam računa zbog dugovanja ukupno je više od 326.000 građana Republike Hrvatske zapravo isključeno iz normalnog života, a velik dio njih nalazi se pred egzistencijalnim slomom.

Gospodarske mjere

Iz perspektive gospodarstva ključan zadatak u rješavanju demografske problematike jest izmjena strukture gospodarstva. Ovo nije jednostavno postići, niti se može realizirati u kratkom roku. Za postizanje tog cilja potrebne su strukturne reforme i promjena do sada ustaljenih praksi i programa na državnoj razini.

Ovo zahtijeva splet mjera, reformi i aktivnosti, a koje su već u velikoj mjeri predložene u dosadašnjem radu UPRH.

Temeljni je cilj svih gospodarskih mjera stvaranje okruženja koje će pogodovati stvaranju i otvaranju radnih mjesta više dodane vrijednosti. Radna mjesta koja će biti konkurentna u domeni srednjih i viših primanja za naše građane (u usporedbi s radnim mjestima i primanjima u standardnim i najčešćim državama primateljicama naših emigranata), s poreznim i parafiskalnim sustavom i teretom koji će biti konkurentan i pogodan za domaće i strane tvrtke u razvoju njihovih poslovanja.

Zatečeno stanje

Prema iskustvu u posljednjih dvadesetak godina, razvidno je kako, unatoč poznatim receptima i idejama o potrebnim koracima za oporavak i razvoj našeg društva, nedostaje spremnost preuzimanja odgovornosti za promjene, odgovornosti za snažne odluke i poteze.

Iz ovog razloga zapostavljen je, ili u potpunosti nerazvijen, sustav koji bi učinkovito provodio i implementirao političke odluke i ciljeve. Potreban nam je sustav koji:

- ne počiva na improvizaciji, ali neće gušiti kreativnost i inicijativu;
- neće se ukidati i iznova graditi sa svakom političkom promjenom;
- i samostalno će, bez političkih trendova ili medijskih pritisaka, prepoznati buduće gospodarske trendove i potrebe te sukladno tome djelovati i kontinuirano nadograđivati i mijenjati naše društvo.

Naime, dok god imamo pasivne institucije, koje ne prate razvojne potrebe, koje se ponašaju kao da ih se životni problemi mladih, radnika, seljaka i umirovljenika ove države ne tiču, sustav će raditi na načelu „hladnog pogona“, rađajući nezadovoljstvo i ogorčenje. Samo takav stabilan i otporan sustav u mogućnosti je znatno osnažiti borbu protiv korupcije, nepotizma, klijentelizma. Takav bi sustav sam po sebi eliminirao veliku većinu takvih pojava.

Tijekom posljednjih dvadesetak godina naš je razvoj bio sporiji i slabiji od gotovo svih država Europske unije koje su stupile u članstvo u petom valu proširenja. Tako se danas suočavamo s podacima koji nas ne mogu ohrabrivati, poput:

- danas dostižemo samo 85% razine razvijenosti srednje i istočne Europe, dok smo do nedavno bili razvijeniji od većine navedenih;
- Hrvatska ima jednu od najlošijih stopa omjera izvoza u odnosu na BDP u srednjoj Europi, jednako kao i aktivnosti radne snage, sudjelovanja građana u cjeloživotnom obrazovanju, stope porasta produktivnosti, zaposlenosti i BDP-a;
- ulaganje cijelog društva u istraživanje i razvoj po glavi stanovnika među najnižima je u Europi (u 2015. godini RH – 88€ po stanovniku, prosjek EU – 587€ po stanovniku);
- porast BDP-a nam je ponovno najniži među državama srednje i istočne EU, a u zadnjem kvartalu čak je niži i od prosjeka cijele Europske unije;
- sve lošiji položaji Hrvatske na gotovo svim globalnim gospodarskim rang listama – od Doing Businessa, konkurentnosti, inovativnosti do tablice vrijednosti ljudskog kapitala;
- naši mladi s najvišom prosječnom dobi napuštaju roditeljski dom;
- među najslabijima smo u prosječnim rezultatima testova iz matematike u Europskoj uniji; No, još više od toga, zabrinjava činjenica kako su rezultati samo granično bolji u 2015. godini u odnosu na 2003. Dok drugi napreduju i prestižu nas, mi čvrsto stojimo pri začelju;
- posljednji rezultati indeksa ljudskog kapitala pokazuju kako ne ostvarujemo znatniji pomak te i dalje ostajemo relativno nekonkurentni upravo u onom području koje će biti ključno u razvoju globalnog gospodarstva – u području ljudskih resursa.

Sve ove podatke opetovano sam ponavljala i naglašavala, a napredak se još uvijek ne vidi. Još nema prihvaćanja činjenica i trenutnog stanja. Naprotiv, rezultati koje postizemo naglašavaju se kao dobri i kvalitetni, pokazujući i nerazumijevanje i manjak ambicije, a što nas previše stoji. Očito je, kako sam to više puta ponovila, da predugo stojimo, a drugi nas pretječu ili nam sve više odmiču.

Poslovno i ulagačko okruženje

Možemo raspravljati o tome što je čemu uzrok, a što posljedica, ali hrvatsko gospodarstvo i zbog navedenih činjenica danas karakterizira:

- loše poslovno okruženje;
- loša ili nedostatna ulagačka klima;
- prevelik upliv državnog vlasništva u kompanijama;
- loš pravni i regulatorni okvir;
- preveliki porezi i doprinosi;
- niska razina konkurentnosti privatnog sektora;
- niska inovativnost;

- neadekvatan obrazovni sustav, ali i neadekvatna struktura gospodarstva koja bi apsorbirala kvalitetnu radnu snagu koja svoju priliku traži van granica Hrvatske.

Sve ovo utječe na poslovanje domaćih tvrtki i otežan razvoj njihove globalne konkurentnosti. Iz istih razloga i dalje ne predstavljamo privlačnu destinaciju za ulaganje, niti imamo koherentnu i koordiniranu politiku kako bi se ta slika promijenila. Ne ulažemo dovoljno niti u razvoj i unaprjeđenje ulagačke klime, pogrešno identificiramo glavne pokretače i privlačne snage ulagača (npr. naglasak na poticaje u trenutnoj situaciji u kojoj se kroz poticaje ne privlače kvalitetna ulaganja potrebna za ciljani gospodarski rast), niti ulažemo dovoljno u promociju pojedinih lokacija, potencijala i kapaciteta Hrvatske, u čemu u praksi nismo niti na radaru ulagača. Ne možemo se boriti za ulagače kad se ni ne natječemo.

Izvoz kao temelj gospodarskog razvoja

Takvo stanje poduzetničke i ulagačke klime rezultat je, velikim dijelom, osnovnog nerazumijevanja temelja gospodarskog razvoja i potrebne strukture gospodarstva prikladne za državu poput naše.

Neprestance naglašavam kako se naše gospodarstvo može održivo i kvalitetno razvijati i rasti samo i isključivo na razvoju izvoznih kapaciteta i to ne na kojim, već na onima više dodane vrijednosti. To još nismo usvojili te je i danas glavni čimbenik poticanja rasta u vremenu od kako je Hrvatska izašla iz krize potrošnja kućanstava, odnosno privatna potrošnja. Znajući kako je elastičnost uvoza na rast osobne potrošnje izrazito visoka ne čudi kako je neto učinak robne razmjene na rast BDP-a negativan. Još više zabrinjava podatak kako je u prošlom kvartalu čak i sam izvoz negativno utjecao na kretanje BDP-a.

Ne promijenimo li takvo stanje i naš pristup izvozu kao pokretačkoj snazi gospodarstva, možemo ponovno očekivati kako ćemo biti pogođeni nekom novom krizom i recesijom daleko snažnije od svih drugih u Europskoj uniji.

Nužno je stoga usmjeriti sve svoje napore u poticanje izvoznih aktivnosti više dodane vrijednosti, a ovdje navodim samo neke primjere potrebnih mjera:

- ograničiti financijske i novčane poticaje te se, po mogućnosti, usmjeriti na poticaje kroz olakšavanje financijskog pritiska na poslovanje (cijena rada, cijena administracije i birokracije, itd.);
- ukinuti sve neproduktivne poticaje koji potiču uvoz;
- prekid poticanja sekundarnih industrija, kao i troškova proizvoda – usmjerenost na poticanje primarnih industrija koje su generatori rasta, kao i troškova proizvodnih kapaciteta (primjer – građevinska industrija nije generator gospodarstva, već je rezultat generatora. U ovom slučaju izgradnja tvornice otvara radna mjesta i aktivira građevinsku industriju. Građevinska industrija svojim aktivnostima ne aktivira ništa drugo osim potencijalno jednokratnu transakciju kupnje nekretnine – značajno niži multiplikativni učinak);
- poseban fokus HBOR-a i državne uprave usmjeriti na stimuliranje, poticaje i praćenje kreditnim linijama izvozno orijentiranih tvrtki, koje dokazano svojim brendom, prepoznatljivošću i inovativnošću imaju potencijal rasta prodaje na vanjskim tržištima.

Sve to dovelo bi i do potrebnog restrukturiranja gospodarstva, te jednako nužne diversifikacije. Posebno ističem opasnost od ovisnosti o turizmu kao glavnom i pokretačkom

sektoru našeg gospodarstva. Koliko god nam je taj sektor značajan i bitan, on sa sobom nosi niz opasnosti:

- niža dodana vrijednost;
- u pravilu niža primanja od prosječnih primanja u državi – izrazito slab i nizak potencijal generatora rasta;
- stvaranje „nizozemske bolesti“ prilikom koje ovako dominantan sektor istiskuje druge zdrave sektore – povisujući neprirodno i nerealno cijenu radne snage;
- sezonalnost sektora;
- osjetljivost na vremenske, sigurnosne i trendovske elemente;
- činjenica kako u razvijenim gospodarstvima u pravilu lokalna radna snaga nije zaposlena u sektoru turizma.

Zbog svega navedenog dugoročan cilj mora biti povećanje kvalitete našeg turizma te istodobno udvostručenje prihoda od turizma i prepolovljenje njegova udjela u našem BDP-u.

Poticanje poduzetništva

Neodvojivo je od svega navedenog i činjenica kako kao društvo još nismo u njegovoj punini prihvatili tržišno gospodarstvo. Posebice je to vidljivo u neprihvatanju poduzetništva i poduzetnika kao nečeg ili nekog pozitivnog.

Zbog toga se zalažem za promicanje i osnaživanje pozicije poduzetništva u našem društvu – kroz kampanje i široke aktivnosti u suradnji s gospodarskim komorama. Potrebno je promijeniti imidž poduzetnika kakav danas još postoji u hrvatskom društvu zbog nasljeđa socijalističkog sustava. Isto tako, potrebno je ohrabriti mlade za pokretanje svog privatnog poslovanja ili za zapošljavanje u privatnom sektoru umjesto ciljanja „sigurnih“ radnih mjesta u državnom.

Nužno je raditi na promjeni mentaliteta i razvoju spremnosti mladih na poduzetništvo jer ćemo tako postići dva učinka:

- ojačat ćemo položaj i snagu malog i srednjeg poduzetništva, koje je generator radnih mjesta i često pokretač ekonomskih aktivnosti – kroz niz mjera i aktivnosti, a s naglaskom na poticanje inovativnih tvrtki i projekata;
- razvojem snažnijeg MSP-sektora ojačati dobavljačke kapacitete našeg gospodarstva, koji su često ključni i za privlačenje velikih ulagača i tvrtki.

Naime, dok je istina kako u svakom gospodarstvu većinu tvrtki čine mali i srednji poduzetnici, za održivost gospodarstva nužna je zdrava mješavina malih i srednjih i velikih tvrtki. Velike tvrtke često osiguravaju malim i srednjim dugovječnost, sigurno tržište i kupce te na taj način osiguravaju i stabilnost cijelog gospodarstva.

Razvojem takve strukture gospodarstva – koja je izvozno orijentirana, s ispravnom mješavinom malih, srednjih i velikih tvrtki, globalno konkurentna, i s radnim mjestima više dodane vrijednosti – osigurat ćemo uvjete za rad na neodređeno i smanjivanje rada na određeno koji otežava dugoročno planiranje, posebno kad je riječ o planovima za zasnivanje obitelji. Štoviše, u budućnosti ćemo stvoriti potencijalno okruženje u kojem vrsta rada i ugovora o radu neće biti relevantna, kako za razinu blagostanja pojedinca, tako ni za popratne institucije poput banaka.

Istraživanje i razvoj

Hrvatska je po stopi ulaganja u istraživanje i razvoj u odnosu na onu zacrtanu u ciljevima iz programa Europa 2020 daleko od ostvarenja. Suboptimalna učinkovitost sustava istraživanja, razvoja i inovacija dodatna je barijera povećanju konkurentnosti hrvatskog gospodarstva.

To je posebno bitno danas, u trenutku u kojem tehnološki napredak dovodi do rascjepa na one koji imaju i one koji nemaju i do smanjivanja srednjeg sloja, uz istodobno povećanje nižeg i visokog sloja u društvu. Tehnologije, inovacije, ulaganje u istraživanje u razvoj – to u najvećoj mjeri određuje na kojoj ćemo se strani svijeta i globalnog gospodarstva u konačnici naći.

A trenutno nas označuju sljedeće značajke:

- učinkovitost hrvatskog sustava istraživanja i inovacija zaostaje za drugim EU državama;
- fragmentacija na svim razinama ometa suradnju između istraživačkih instituta i poslovnog sektora;
- istraživači nemaju dovoljno poticaja za vrhunske rezultate;
- akademski sustav ne potiče suradnju s poslovnim okruženjem, što obeshrabruje komercijalizaciju znanstvenih istraživanja.

Iako je sektor inovacija razmjerno malen u Hrvatskoj, postoje džepovi izvrsnosti u nišama poput biotehnologije i ICT-a, gdje tvrtke uže surađuju sa znanstvenim institucijama. Potrebno je povesti se za tim primjerima uspjeha, iako se on često događao unatoč uvjetima poslovanja u Hrvatskoj, a ne zahvaljujući njima.

U gospodarski razvijenim zemljama sedamdeset posto kapitala čini ljudski kapital. Ako ne uspijemo razviti dovoljno poticajno okruženje upravo za tvrtke koje se bave istraživanjem i razvojem, novim tehnologijama i modernim trendovima – i dalje ćemo gubiti upravo taj najvrjedniji dio modernih gospodarstava – ljudski kapital: mlade ljude, njihove kapacitete, poduzetnički i inovatorski duh, generator i podlogu našeg potencijalnog razvoja.

Reforma javne uprave

Uvjerena sam kako je za postizanje takvog sustava ključna reforma javne i državne uprave. Upravo u toj reformi leži razvoj institucionalnih kapaciteta koji će biti u mogućnosti brzo i učinkovito provoditi sve druge aktivnosti – od dnevnih zadataka do kompleksnih i zahtjevnih reformi.

Konačni cilj te reforme treba biti postavljanje cijele uprave kao istinskog servisa građana. Istinski „one-stop-shop“ na svim razinama i prema svim korisnicima državne uprave, od građana do udruga i tvrtki.

Jedan je od važnih alata u toj reformi digitalizacija i digitalna transformacija javne i državne uprave. Dodatno osnaživanje e-Uprave, usluga e-građana, te sustavna provedba strategije e-Hrvatske 2020 nužni su za realizaciju usluge prema građanima bez posrednika, uz mnogo veću brzinu i dostupnost, te uz znatno manje troškove.

Digitalna transformacija nije samo puko prebacivanje u digitalni oblik formi i procedura koje postoje danas, već i promjena kako bi se broj i trajanje procedura radikalno smanjio, zajedno s troškom za građane i društvo. Potrebno je naglasiti kako taj cilj ne predstavlja inovaciju. On predstavlja puko dosezanje razine razvijenosti konkurentnih i usporedivih država, dakle,

postizanje iste razine konkurentnosti potrebne za dobivanje šanse za natjecanje s najboljima i najrazvijenijima u Europskoj uniji.

Odgovornost i mjerljivost učinkovitosti javne uprave

Dok je digitalizacija ključni alat u postizanju učinkovite uprave, ona je i dalje samo alat. Uz razvoj alata potrebno je razviti i sustav odgovornosti, kako cijele uprave, tako i njenog svakog pojedinog djelatnika. Do danas se ta odgovornost nije uspjela uspostaviti unutar uprave, već se kombinacijom neodgovornosti i štednje stvorio ciklus kontinuirane negativne selekcije kadrova – negativne selekcije u vidu odlaska najboljih, ali i u vidu demotiviranosti potencijalno produktivnih i kvalitetnih koji su u sustavu. Zbog svega toga razvidna je vrlo niska učinkovitost uprave, bez postojećih aktivnosti koji bi takvo stanje unaprijedili.

Ključni pokazatelji učinkovitosti javne uprave upućuju na njezinu nižu učinkovitost od europskog prosjeka. Vlada Republike Hrvatske najavila je provedbu reforme javne uprave, ali se za sada još ne vidi u kojem smjeru i kojim se intenzitetom ona provodi. U svakom slučaju, u konačnici se u javnoj upravi moraju postići ciljevi, standardi i prakse koje su nužne za postizanje onakve uprave kakvu opisujem kao poželjnu u ovom tekstu, a poput:

- predvidljivost i stabilnost – pravila djelovanja uprave trebaju biti transparentna, bez stalnih i radikalnih promjena, te uz kvalitetnu i vremenski dobro prilagođenu najavu svih mogućih promjena. To se ne odnosi samo na djelovanje uprave u njenim dnevnim zadaćama, već i na razinu države koja djeluje u donošenju zakona, uredbi, propisa i pravila na svim razinama. Samo uz stabilan i predvidljiv sustav možemo očekivati lakše poslovanje i dolazak većeg broja domaćih i stranih ulagača sa svojim poslovanjem i novcem;
- mjerljivi ciljevi sustava ne smiju biti svrha sebi samima. Primjerice – rezultat i cilj Porezne uprave ne smije se više mjeriti u obrađenim predmetima i naplaćenim kaznama, već u broju klijenata koji su dobili konkretnu i konstruktivnu pomoć od porezne uprave, te u povećanoj naplati poreza od redovnog poslovanja tvrtki. Pomoć u boljem poslovanju i lakšem zapošljavanju ima mnogo veći pozitivan učinak na poreznu upravu i porezne prihode od naglaska na kaznama, koje otežavaju poslovanje i zapošljavanje;
- uvođenja kvartalnih/godišnjih/višegodišnjih mjerljivih planova i ciljeva. Strateško djelovanje zahtijeva i strateško planiranje, a bez postavljenih mjerljivih ciljeva sustav može raditi mnogo, a da ne radi pametno;
- uvesti mjerila za sve državne i javne službenike (*Key Performance Indicators*), ovisno o opisu i svrsi radnog mjesta;
- uvesti ista mjerila za svaku razinu uprave do ministarske razine. Ako najviša razina nema postavljene mjerljive rezultate na godišnjoj i višegodišnjoj razini, nemoguće je očekivati kako će niže razine sustava razumjeti svoje ciljeve i planove.
- mjerenje profesionalnosti, ljubaznosti i susretljivosti spram korisnika – institucije i pojedinog djelatnika;
- dvostruko ocjenjivanje uspješnosti dijelova sustava i pojedinih djelatnika – kroz postizanje KPI-jeva, kao i postizanje potrebne prosječne ocjene od strane korisnika (tamo gdje je to primjenjivo).

To su prvi koraci i nužni standardi i prakse koje se mora uvesti kako bi se na ispravan i precizan način moglo izmjeriti učinkovitost i kvaliteta javne uprave. Hrvatska trenutno, u odnosu na usporedive države EU-a, troši znatno više od prosjeka na javne usluge, većinom vezane uz trošak administracije na svim razinama javne uprave. Dok previše trošimo na

administraciju, izrazito malo trošimo na transport, obrazovanje, istraživanje i razvoj. Upravo te tri kategorije predstavljaju kapacitete razvoja, dok je administracija, ovakva kakva jest, u pravilu samo potrošač. To upućuje na izvrnutu logiku i ne-strateški pristup naše potrošnje.

Iz ovog razloga potrebno je provesti procjenu učinkovitosti javne uprave. Ne možemo sa sigurnošću reći što će sve pokazati analiza javne i državne uprave, no sigurno će se pokazati kako su neki dijelovi znatno potkapacitirani te zahtijevaju dodatni kvalitetan radni kadar, dok, s druge strane, s visokom razinom sigurnosti možemo predvidjeti kako će neki dijelovi uprave zahtijevati snažnu racionalizaciju. Uzevši u obzir nedostatak kvalitetne radne snage u više sektora u našem gospodarstvu, preporučljivo je planirano i ciljano provesti aktivnosti prekvalifikacije koje bi dovele do premještanja dijelova radne snage iz javne i državne uprave u privatni sektor – s naglaskom na one dijelove privatnog sektora s višom dodanom vrijednosti i produktivnosti, odnosno na sektore koji predstavljaju budućnost u novim globalnim gospodarskim trendovima. Na taj način i strateški upravljamo razvojem našeg gospodarstva, brinući se o njegovom održivom i dugotrajnom razvoju.

Provedba reforme javne uprave važan je uvjet učinkovitog rješavanja drugih problema i učinkovite provedbe drugih potrebnih reformi i preinaka sustava u svrhu lakšeg poslovanja, zapošljavanja, te u konačnici više razine boljitka i blagostanja.

Preporuke i reforme

Ovakve ocjene potvrđuje i nalaz Europske komisije koja u svojem godišnjem izvješću o rastu za 2017. godinu zahtijeva od država članica provedbu tri elementa virtualnog trokuta ekonomske politike – poticanje ulaganja, provedbu strukturnih reformi i provedbu odgovorne fiskalne politike. Izvješće Komisije zaključuje da je Hrvatska učinila ograničen napredak u ispunjavanju specifičnih preporuka. Bilježe se pomaci u pojedinim područjima, no i ističe potreba za reformom javne uprave, snaženjem mjera za unaprjeđenje poduzetničke klime, smanjenjem broja zaostataka predmeta u sudstvu, čiji je broj u međuvremenu tek marginalno smanjen, restrukturiranje tržišta rada s naglaskom na mjere aktivne politike tržišta rada, veći napredak u planiranoj privatizaciji u poduzećima u vlasništvu države, nastavak reforme obrazovanja, zdravstva i mirovinskog sustava, daljnje smanjivanje javnog i privatnog duga, veći napor u socijalnim mjerama za smanjenje rizika od siromaštva i isključivosti. Posebno se ističe kako restriktivno poslovno okruženje ometa konkurentnost i ulaganja.

Kako bismo postigli i ispunili te preporuke, ali ne kao nametnutu domaću zadaću, već kao obvezu prema našem društvu i sebi samima, potrebno je provesti velik i širok broj reformi i aktivnosti, te ukloniti prepoznate zapreke. Neke od tih potrebnih reformi jesu:

- daljnja provedba porezne reforme s naglaskom na smanjenje troška rada i poslovanja;
- postizanje sigurnog, stabilnog, predvidljivog i učinkovitog pravnog sustava;
- sređivanje i usklađivanje zemljišnih knjiga i katastra;
- razvoj poticajnog poslovnog i ulagačkog okruženja;
- razvoj obrazovnog sustava i usklađivanje istog s potrebama modernog gospodarstva (ne samo potreba trenutne gospodarske strukture RH, već strukture koja nam je potrebna kako bismo u budućnosti dosegli razinu razvijenosti najrazvijenijih u Europskoj uniji);
- provedba regulatorne giljotine – jasno, snažno i brzo, uz kontinuirano praćenje i uklanjanje potencijalnih novih prepreka poslovanju.

Svi su nam ti ciljevi, mjere, rješenja i zapreke već dugo poznati. No, i dalje ostajemo i nakon desetljeća s istim ciljem i istim rastojanjem. Potrebno je biti daleko ambiciozniji. U skladu s time nužno je postaviti i jasne, mjerljive i ambiciozne ciljeve. Znajući kako nam je nužan rast od barem 3-3,5% da bismo potaknuli zdrav i održiv rast gospodarstva, možemo i moramo ciljati rast od barem 5% na godišnjoj razini. Držim kako je to realno i dostižno promjenom strukture gospodarstva, a prethodno provedbom potrebnih reformi i preinaka sustava.

Razvoj ljudskog kapitala

Ljudski kapital jedna je od ključnih poluga razvoja. Hrvatska se, zbog depopulacije, dugoročno susreće s izazovom povećanja projicirane niske stope rasta pa povećanje sadašnje i projicirane stope rasta zahtijeva „trajna ulaganja i temeljite strukturne reforme tržišta rada i posebno tržišta proizvoda u cilju poticanja potpune iskorištenosti radne snage, uz istodobno osiguravanje snažnijeg rasta produktivnosti“ (Godišnje izvješće Europske komisije za 2016. godinu).

Mišljenje je stručnjaka da je cjeloživotno obrazovanje ključan čimbenik povećanja konkurentnosti hrvatskog gospodarstva, inovativnosti i razvoja. Kompetencije zaposlenika stagniraju jer se vrlo malo ulaže u usavršavanje, nema potrebe za inovacijama, a ulaganje u istraživanje, napredne tehnologije i razvoj stavljaju se na dno ljestvice prioriteta.

Početni problem hrvatskog obrazovnog sustava jest stupanj pohađanja predškolskog odgoja i obrazovanja, u koje je u Hrvatskoj uključeno 71,4% djece, dok je EU prosjek 93,9%. Riječ je o ključnom razdoblju razvoja djeteta, vrijeme je to kad se pravilnim pristupom mogu prepoznati, poticati i razvijati talenti i afiniteti djece.

Na strukturne probleme i nedostatak ispravnih programa upućuje i podatak da u cjeloživotnom obrazovanju u Republici Hrvatskoj sudjeluje 2,5% odraslih, dok je prosjek Europske Unije 10,7%.

Ima li se u vidu da su STEM-znanosti os budućeg razvoja i da se danas povećava udio poslova koji zahtijevaju visoku razinu kreativnosti i vještina u rješavanju problema, zabrinjava perspektiva hrvatskih učenika koji će se u takvim okolnostima suočavati s ograničenim mogućnostima pronalazačenja radnih mjesta više dodane vrijednosti. Stanje upućuje na dualni problem usklađenosti tržišta rada i obrazovnog sustava jer, s jedne strane, obrazovni sustav nije prilagođen tržištu, a, s druge, domaće tržište radne snage nije usklađeno s obrazovnim sustavom, posebice kad je riječ o strukovnom obrazovanju. Moje Vijeće za gospodarska pitanja definiralo je stoga nekoliko osnovnih problema koji opterećuju strukovno obrazovanje u Republici Hrvatskoj:

- nejednako vrednovanje općih i strukovnih kvalifikacija – pritisak učenika i roditelja na gimnazijske programe; neusmjerenost sadržaja školskih predmeta na razvoj vještina; nepoštivanje politika za upisnu politiku i politiku stipendiranje (HZZ);
- nefleksibilnost, zatvorenost i nekooperativnost postojećeg sustava strukovnog obrazovanja: otežana vertikalna prohodnost učenika koji završavaju trogodišnji program strukovnog obrazovanja; otežana horizontalna prohodnost; nespremnost obrazovnih institucija za uključivanje gospodarstva u obrazovanje; nespremnost za promjenu zakonske regulative;
- nedovoljna važnost strukovnog obrazovanja i osposobljavanja u odnosu na tržište rada: nedostatan broj mjesta za naukovanje i praktičnu nastavu u gospodarstvu; nedostatak motivacije gospodarstva za uključivanje u procese strukovnog obrazovanja; nepostojanje programa stjecanja pedagoških kompetencija za mentore iz gospodarstva;

- problemi planiranja, realizacije i provedbe kurikuluma u strukovnom obrazovanju – vraćanje dualnog sustava obrazovanja: trenutno nepostojanje dualnog sustava obrazovanja; nedostatan fond praktične nastave u programima strukovnog obrazovanja; nedostatak programa praktične nastave; diskontinuitet praktične nastave; nepovezanost stručno teorijskih i praktičnih sadržaja u provedbi programa obrazovanja; neadekvatno vrednovanje ishoda učenja; nemogućnost stjecanja poduzetničkih znanja i vještina.

U vezi sa svim rečenim, projekt kurikularne reforme ključan je za redefiniranje obrazovnog sustava Republike Hrvatske, koji bi, provede li se cjelovito i u povezanosti sa stvarnim potrebama hrvatskoga društva, mogao ne samo omogućiti da Hrvatska uhvati korak s modernim obrazovnim sustavima već bi uz korištenje novih tehnologija i poticajne mjere usavršavanja nastavnika i individualni pristup, koji omogućuje prepoznavanje talenata, mogao pridonijeti usporavanju gubitka intelektualnih potencijala, posebno u nižim socijalnim kategorijama i geografski izoliranim područjima.

Iz svega navedenog proizlazi potreba za žurnim strukturnim mjerama u području iskorištavanja postojećeg i stvaranja novog ljudskog kapitala. Posebno bih istaknula:

- potrebno je detaljno pripremiti reformu svih obrazovnih razina – od predškolskog do visokoškolskog;
- usporedo s time potrebno je modificirati modele obrazovanja koji u Republici Hrvatskoj nisu zastupljeni (dualno obrazovanje) ili su zapostavljeni i neučinkoviti (strukovno obrazovanje, učenje i usavršavanje na poslu, sustav prekvalifikacije). Sustav treba pokazati fleksibilnost u prilagodbi modernim zahtjevima obrazovnog sustava i tržišta rada te lakše i brže uvoditi zakonska rješenja koja će obrazovni sustav Republike Hrvatske podići na razinu modernih razvijenih država.

Migracije i socijalna dimenzija radne snage

Povoljno vanjsko okruženje gospodarskog rasta vrijeme je za osnaživanje reformskih napora u cilju održivog i uključivog rasta. Zbog smanjenja broja radno aktivnog stanovništva i odnosa radno aktivnog u odnosu na radno neaktivno stanovništvo (1,79 mln. radno aktivnog, od čega ih je 1,54 mln. zaposlenih u odnosu na 1,75 mln. neaktivnog stanovništva – I-III 2017. Aktivnih ima 102% od neaktivnih, a zaposlenih ima 88% od neaktivnih), zajedno s niskom stopom produktivnosti rada, snažniji gospodarski rast i razvoj, ali i održivost mirovinskog i zdravstvenog sustava neće biti mogući bez strukturnih reformi i preokretanja sadašnjih migracijskih i demografskih trendova.

Povećanje rasta zahtijeva strukturne reforme u cilju bržeg rasta produktivnosti, veće participacije na tržištu rada i poduzetničku klimu koja privlači investicije. Izazov je prekinuti krug međusobnog negativnog utjecaja tržišta rada na migracije, kao i migracija na raspoloživost ljudskih resursa na tržištu rada.

MMF procjenjuje da je Hrvatska izgubila oko 15% potencijalnog rasta BDP-a od 1993-2013. samo zbog iseljavanja i gubitka ljudskog kapitala. Negativni migracijski tokovi i starenje stanovništva utječu na:

- opadanje radne snage;
- opadanje kapaciteta i kompetencija cijelog društva;
- pada produktivnosti društva i gospodarstva;

- povećanje socijalnih naknada;
- povećanje ovisnosti gospodarstva o javnoj upravi;
- povećanje udjela države u proračunu i gospodarstvu;
- pad stope nezaposlenosti bez izravne korelacije s rastom stope i broja zaposlenih.

Sustav socijalne stabilnosti i sigurnosti građanima mora osigurati temeljna socijalna prava, zaštitu i brigu društva u slučajevima nastanka socijalnih rizika koji pogađaju osobu, ali i općenito život dostojan čovjeka.

Suprotno uvriježenom vjerovanju, Hrvatska nema visoka socijalna davanja. Posebice niska davanja imamo za mlade između 25 i 39 godina (gotovo najniža u EU). Posebno zabrinjava činjenica što u tim davanjima, za razliku od razvijenijih država Unije, nema davanja za obrazovanje, već se zadržavamo na davanjima za nezaposlenost ili invalidnost. Ta su davanja potrebna, ali zašto nam nedostaju ona najproduktivnija? To, logično, dovodi do toga da je učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva u 2016. bio ispod europskog prosjeka.

Pred Hrvatskom su brojni izazovi u području socijalnih prava koji se odnose na jednake mogućnosti, pristup tržištu rada i pravedne uvjete rada. Iako stopa nezaposlenosti pada, uglavnom kao rezultat porasta radno neaktivnog stanovništva i migracija, stopa zaposlenosti još je niska. Među mladima prevladavaju visoke stope neaktivnosti: nezaposlenosti, nesudjelovanja u obrazovanju ili usavršavanju i niska participacija u mjerama politike tržišta rada. Hrvatska još ima visoku stopu ljudi u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, posebno među nekvalificiranim, starijim i osobama s invaliditetom i poteškoćama, a to je posebno izraženo u ruralnim krajevima. Vidljive su teritorijalne razlike u odnosu na rizik od siromaštva koji je u pojedinim županijama vrlo visok. Takva koncentracija predstavlja ključni izazov i otežava sposobnost reduciranja nejednakosti. Nejednako osiguravanje socijalnih usluga i fragmentirana pokrivenost stanovništva sustavom socijalne zaštite na cijelom teritoriju pogoršavaju postojeće razlike u ishodima na tržištu rada. Duljina radnog vijeka jedna je od najkraćih u Europi, što negativno utječe na visinu sadašnjih i budućih mirovina, stvarajući još veći rizik od siromaštva kod starijih osoba.

Jedan od razloga za takvo stanje jest i nerazvijen socijalni dijalog. U tom smislu potrebno je postići svojevrstan „Društveni ugovor za bolju Hrvatsku“ kojim bi Vlada RH i socijalni partneri dogovorili paket mjera za poticanje gospodarstva, koji bi doveo do ukidanja i smanjenja određenog broja i vrsta socijalnih davanja, koja više ne bi bila potrebna jer bi se ispunjenjem paketa ostvarili veći prihodi i viša stopa zaposlenosti, što bi dovelo do manje potrebe za socijalnim davanjima. U tom slučaju, davanja bismo mogli usmjeriti prema onim produktivnima, prema onima koji vraćaju više i koji podižu kapacitete naših ljudi, omogućujući im višu konkurentnost na globalnom tržištu.

Prostorna dimenzija – razvoj u prostoru

Hrvatska je država koja se razvija u više brzina. Stvaranje ekonomskih mogućnosti na cijelom teritoriju države čiji su krajevi toliko različiti i neravnomjerno razvijeni velik je izazov.

Jedan od potrebnih modela u daljnjem razvoju gospodarstva radi zadržavanja stanovništva u svim dijelovima države jest ujednačen gospodarski razvoj svih hrvatskih krajeva.

Nužno je razvijati policentrični model razvoja Hrvatske, umjesto sadašnjeg kvadricentričnog, koncentriranog oko četiri velika grada, s naglaskom na gradu Zagrebu. Moramo razvijati sve hrvatske gradove, a posebno ruralna i izolirana područja. Za to je potrebno više elemenata:

- uspostavljanje visoke razine decentralizacije – fiskalne, funkcionalne i kapitalne;

- „personalizirani“ planovi razvoja svakog pojedinog dijela RH;
- profiliranje svakog dijela RH u smislu razvoja domaće industrije, ali i u smislu privlačenja precizno ciljanih ulagača u svrhu razvoja detektiranih željenih industrija, aktivnosti i sektora (primjerice – ne može se u s istim pristupom i argumentima privlačiti ulagače u Matulje ili Donji Miholjac); makro uvjeti poslovanja određuju jednu razinu konkurentnosti i privlačnosti, a mikro uvjeti predstavljaju konkretniju i u konačnici odlučujuću razinu čimbenika za donošenje odluke o lokaciji uspostave poslovne aktivnosti;
- razvoj nužne odgovarajuće infrastrukture: prometna povezanost, institucije izvršne i sudbene vlasti, javna poduzeća, pošte, hitna medicinska skrb, škole, dječji vrtići, kulturni sadržaji, širokopojasni Internet, itd. Jasno određivanje prioriteta redosljeda razvoja infrastrukture, a vodeći računa o multiplikativnom učinku i ukupnom utjecaju na lokalno i šire društvo.

Hrvatskoj je potrebna dugoročna strategija razvoja poljoprivrede i revitalizacije hrvatskog sela. O neučinkovitosti dosadašnjih poticaja u poljoprivredu već sam govorila. Međutim, pred nama su velike mogućnosti. Poljoprivreda je danas u svijetu sektor gospodarstva koji doživljava pravu revoluciju, sektor koji se najbrže mijenja, upravo zahvaljujući tehnološkom napretku. Ključ razvoja hrvatske poljoprivrede jest u primjeni novih tehnologija i prelasku s uzgoja kultura čiju cijenu treba subvencionirati da bi bila isplativa za poljoprivrednika na kulture više dodane vrijednosti, koje su cjenovno puno isplativije, uključivo i na malim parcelama. Uz čistu, nezagađenu zemlju i biološki sigurnu proizvodnju, uvjeren sam da hrvatska poljoprivreda može naći nišu na europskom tržištu koje je spremno platiti veću cijenu za biološki uzgojen proizvod, kao i pridonijeti ostvarenju planova da „zelena Hrvatska hrani plavu Hrvatsku“ kako nam u turizmu ne bi dolazilo do visoke stope „curenja“ (visokog udjela uvezenih proizvoda u turističkoj potrošnji).

U tom cilju država mora uložiti dodatne napore u cilju informiranja i educiranja poljoprivrednika, ali i pomagati im u svakom smislu kako bi iskoristili te mogućnosti – od izgradnje sustava za navodnjavanje, do nabavke potrebne opreme, izgradnje staklenika i plastenika i druge infrastrukture. Za pohvaliti su napori koje resorno Ministarstvo čini u tom smislu.

Nadalje, valja povećati i stopu predvidljivosti sustava za hrvatske poljoprivrednike, bez brzih i čestih izmjena zakona, propisa i poreza, te uz stabilnost cijena komunalnih usluga s poticajnim početnim mjerama za ulaganje u poslovanje.

Hrvatska treba redistributivnu populacijsku politiku. Prostorna fragmentiranost utječe na prostorno različit demografski razvoj. Nužne su stimulativne mjere razmjestaja populacije u opustjele krajeve i odmak od kvadricentričnog ka policentričnom razvoju za preokretanje trenda urbane koncentracije, ruralno-urbanog podvajanja i izumiranje hrvatskog sela. Potrebno je proglasiti posebno demografski ugrožena područja te razviti strategiju naseljavanja takvih područja.

Konačno, osnivanje Agrobanke u Osijeku pridonijelo bi kapitalnoj decentralizaciji.

Izmješteni uredi - zajednička problematika

Tijekom dosadašnjeg dijela mandata izmjestila sam svoj ured u 16 županija. Ti posjeti pokazali su se iznimno korisnima jer sam u neposrednom kontaktu s čelnicima lokalne i

područne (regionalne) samouprave, gospodarstvenicima i građanima imala prigodu iz prve ruke doznati koji su ključni problemi s kojima se suočavaju te sam o tome redovito izvješćivala Vladu Republike Hrvatske. I koliko god svaki dio Hrvatske ima svoje posebnosti, neki problemi svima su zajednički.

1. Depopulacija - u svakoj županiji ovaj je problem istaknut na prvom mjestu. Općine, gradovi i županije donose niz pojedinačnih pronatalitetnih mjera. Dojam je da su jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave svjesnije tog problema od same države i da, u nedostatku sveobuhvatnih mjera s državne razine, sami pokušavaju stimulativnim mjerama povećati natalitet i zadržati stanovništvo.
2. Preveliko porezno opterećenje na dohodak - taj problem ističu svi poduzetnici od Slavonije, preko Gorskog kotara, Like i Dalmacije. Smatraju kako im je nemoguće dati veće plaće radnicima uz postojeće porezno opterećenje.
3. Prometna izoliranost - koliko god je izgradnja mreže autocesta neke županije preporodila i otvorila im odlične razvojne mogućnosti, dobar dio hrvatskih županija još je prometno izoliran. Neka županijska središta poput Bjelovara, Virovitice ili Požege ograničena su u razvoju zbog nedostatka brze ceste, a drugi po veličini hrvatski grad Split nema obilaznicu kao ostala tri velika grada. Vrlo loša ili nikakva prometna povezanost manjih mjesta sa županijskim središtima dodatno potiče iseljavanje. Primjer je nepostojanje redovite autobusne linije Kistanje-Šibenik. Ukidanje nekih željezničkih putničkih linija također se negativno odražava na demografska kretanja.
4. Državna imovina - do osnivanja Ministarstva državne imovine, problem upravljanja državnom imovinom bio je iznimno naglašen, što je bitno otežavalo bilo kakve investicije. Osnivanjem Ministarstva i nedavnim usvajanjem u Hrvatskom saboru novog Zakona o upravljanju državnom imovinom učinjen je znatan pozitivan iskorak i mogli bismo reći da novi Zakon ima istinski reformski karakter.
5. Nedovoljna iskorištenost EU fondova - županije, gradovi i općine nemaju dovoljno administrativnih kapaciteta. Županije se moraju kreditno zaduživati da bi mogle financirati vlastiti udio u EU projektima. Tvrtkama i OPG-ovima savjetnici su preskupi.
6. Javna poduzeća i ispostave državnih službi – politika ukidanja ispostava državnih ureda, sudova, te javnih ustanova i poduzeća u manjim mjestima ili smanjenje broja zaposlenih u njima negativno se odrazilo na demografsku sliku. Slikovito rečeno, kad Država odlazi iz nekog mjesta, onda iz njega odlaze i ljudi.

U svojim izvješćima, nakon 16 izmještanja Ureda, Vladi RH predložila sam konkretne mjere koje se odnose na prostornu dimenziju razvoja:

1. Nastavak funkcionalne i fiskalne decentralizacije kako bi županije dobile punu slobodu i odgovornost u kreiranju svih javnih politika i društvenih funkcija koje nisu nužno državne.
2. Po uzoru na projekt „Slavonija, Baranja i Srijem“ pokrenuti slične projekte za ostale dijelove Hrvatske poput Dalmatinske zagore, Like, Gorskog kotara, te pet sjevernih županija.
3. Potpora države u izgradnji i opremanju vrtića i subvencioniranju cijene.
4. Izmjene radnog zakonodavstva u cilju motivacije i zaštite majki i roditelja.
5. Motivirajuće mjere za zapošljavanje mladih na ruralnim prostorima.
6. Motivirajuće mjere stambenog zbrinjavanja mladih.

7. Konačno i cjelovito rješavanje problematike doseljenih Hrvata iz BiH, Kosova i Srbije.
8. Decentralizacija poslova i financijska decentralizacija korištenja sredstava iz EU-fondova.
9. Definiranje i usklađivanje jedinstvenih pravila po kojima će se provoditi EU-projekti.
10. Formiranje državne stručne savjetodavne službe za provođenje EU-projekata, sastavljene od stručnih članova s praktičnim iskustvom, koja će naručiteljima biti na raspolaganju svakodnevno, kao brza i učinkovita pomoć u pripremi i provođenju postupaka.
11. Brža realizacija projekta „e-Hrvatska“, informatizacija škola i uvođenje širokopojasnog interneta.
12. Promjena zakonodavstva kako bi se omogućilo da učenici mlađi od 18 godina, koji su na praksi u tvrtki, mogu biti novčano nagrađeni za svoj rad, čime bi se stimuliralo njihovo vezanje uz tvrtku, zapošljavanje i ostanak.
13. Natječaji Hrvatskih šuma trebaju biti usmjereni i uvjetovani postizanjem višeg stupnja finalizacije proizvoda, a radi onemogućavanja izvoza sirovine na vanjska tržišta.
14. Smanjiti represivni pristup Porezne uprave i ostalih inspekcijskih službi. Djelovati prvenstveno edukativno, a u slučaju ponavljanja nepravilnosti, ići u sankcioniranje.
15. Fizičkoj ili pravnoj osobi koja obavlja gospodarsku djelatnost treba umanjiti poreznu osnovicu za sredstva koja je reinvestirala ili će ih u narednoj poslovnoj godini reinvestirati za proširenje postojeće odnosno otpočinjanje nove gospodarske djelatnosti.
16. Ponovna uspostava ukinutih željezničkih linija te izgradnja brzih cesta, zaobilaznica i spojeva na autoceste.

Hrvatski otoci

Svi navedeni problemi dodatno su izraženi na hrvatskim otocima. Održivi razvoj hrvatskih otoka jedno je od najvažnijih razvojnih pitanja Republike Hrvatske, kojemu se davalo premalo pozornosti na svim razinama vlasti. Stoga ni Zakon o otocima, donesen 1999., a poslije više puta mijenjan, nije primjenjivan sukladno temeljnoj intenciji skrbi za otoke kao prirodnom blagu i nekretninama od osobitog nacionalnog interesa, koji uživaju posebnu zaštitu države. Taj i drugi nedostaci u provedbi otočke politike pogoršavaju već desetljećima izrazito nepovoljne gospodarske prilike na otocima, a samim tim i dobnu strukturu stanovništva. Uznapredovali proces izumiranja stanovništva na nekim je otocima možda nepovratan. Stoga pozdravljam objavu Nacrta prijedloga novog Zakona o otocima, upućenog u javno savjetovanje.

Nadam se kako će što skorije usvajanje ovog Zakona bitno pridonijeti rješavanju glavnog problema života stanovništva i razvojnih perspektiva na otocima, a to je slaba gospodarska aktivnost i nedostatak investicija. Želja mladih ljudi i obitelji za životom na otocima postoji, mnogi od njih izražavaju želju za pokretanjem poduzetničkih projekata u turizmu, IT-djelatnostima, ekološkoj poljoprivredi ili drugim djelatnostima primjerenim otočkim resursima i potencijalima. Jasno je stoga da pitanje održivog razvoja otoka traži hitne odgovore i žurna rješenja. Pozdravljam najavljenju sjednicu Vlade RH koja bi se u listopadu trebala održati na Hvaru i koja će biti posvećena otocima. Podsjećam da sam nakon posjeta otocima u Zadarskoj županiji u travnju 2016. predložila niz mjera za olakšavanje života na otocima:

1. Osnivanje Uprave za otoke u Ministarstvu regionalnog razvoja i europskih fondova i uključivanje predstavnika Otočnog sabora i udruga civilnog društva u odgovarajuća radna tijela.
2. Izmjenom Zakona o regionalnom razvoju uskladiti indeks razvijenosti otoka sa stvarnim stanjem i razvojnim potrebama otoka, odnosno svrstati otoke u potpomognuta područja, uzimajući u obzir i vrlo negativne demografske trendove.
3. Radi zaštite hrvatskih brodarica, organizirati sastanak sa svim brodarima vezano za raspisivanje natječaja za koncesije na brodskim linijama, jer se od 1. siječnja 2017. nadalje moraju raspisivati međunarodni natječaji.
4. Povećati frekvenciju brodskih, trajektnih i katamaranskih linija, osobito s otocima na kojima ima ili može biti gospodarskih, prosvjetnih, kulturnih i drugih aktivnosti
5. Izmijeniti Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarenja prava na povlaštenu prijevoz na linijama u javnom pomorskom prijevozu tako da se otočanima omogući subvencionirani prijevoz na međuotočnim relacijama, kao i otočanima koji žive u obalnim gradovima
6. Subvencionirati troškove prijevoza vode na otoke i pristupiti projektu izgradnje vodovodne mreže za stanovništvo i gospodarstvo, osobito vodeći računa o perspektivi gospodarskih aktivnosti na pojedinim otocima. (Posebno mi je drago što će 29. lipnja 2018., na Dan općine Mljet, konačno doći voda na taj otok, čemu sam dala dodatni poticaju listopadu prošle godine tijekom izmještanja mogega ureda u Dubrovačko-neretvanskoj županiji.)
7. Što prije širokopojasnim internetom pokriti otočka naselja radi digitalizacije i mogućnosti razvoja IT-djelatnosti, što će bitno pomoći zadržavanju mladih na otocima i potaknuti njihovo doseljavanje na otoke.
8. Izmijeniti Zakon o pomorskom dobru na način da se otočanima omogući gospodarski korisno upravljanje lukama i pomorskim dobrom.
9. Poduzeti mjere za žurnu provedbu katastarskih izmjera i upisa u zemljišne knjige.
10. Ministarstvo državne imovine (tada Državni ured za upravljanje državnom imovinom) u najkraćem mogućem roku treba staviti u funkciju bivše vojne i druge državne nekretnine, odnosno raspisati natječaje za njihovo korištenje.
11. Donijeti mjere za poboljšanje zdravstvene skrbi na otocima, osobito u dijagnostici.
12. Poreznim i drugim mjerama poticati investiranje na otoke.
13. Preko Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske ispitati potencijal ulaganja hrvatskih iseljenika na otoke, osobito onih podrijetlom s otoka.

Ističem tek neke konkretne rezultate u rješavanju pojedinih životnih problema građana u suradnji s resornim ministrima i javnim poduzećima. Ministar Oleg Butković nakon posjeta otocima i zajedničkog sastanka s Otočnim saborom omogućio je subvencioniranje međuotočnog prijevoza, ministar Tomislav Tolušić donio je Naredbu o suzbijanju potkornjaka u goranskim šumama, a ministar Goran Marić dao je na korištenje državne nekretnine u Šibeniku, Osijeku i Donjoj Stubici, te se uključio zajedno s Hrvatskim vodama u projekt dovođenja vode na otok Mljet.

EU fondovi

Sredstva iz europskih strukturnih i investicijskih fondova moguće je maksimalno usmjeriti u provedbu mjera demografske revitalizacije.

Sredstvima iz Europskog fonda za regionalni razvoj i iz Kohezijskog fonda moguće je financiranje bolje zdravstvene, obrazovne i socijalne infrastrukture i održivog urbanog razvoja

dok se sredstvima iz Europskog socijalnog fonda (budućeg Europskog socijalnog fonda+) mogu osigurati ulaganja u vještine, zapošljavanje mladih i socijalnu uključenost, ulaganja u ljude i u osiguravanje jednakih mogućnosti za sve. Na taj se način može osigurati potpora sredstvima koja Republika Hrvatska i jedinice lokalne i regionalne uprave i samouprave namjenjuje gospodarskoj konvergenciji i socijalnoj koheziji.

Implementacija projekata sufinanciranih iz EU fondova poboljšala se tijekom godina, no još je to daleko od potreba i mogućnosti. Hrvatskoj je u okviru Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija“ do 2020. stavljeno na raspolaganje 8,04 mlrd. eura, no prema nalazu Državnog ureda za reviziju, taj se novac slabo iskoristio jer je do kraja 2017. ugovoreno tek oko 47,1 posto novca, dok je krajnjim korisnicima od toga isplaćeno samo 6,2 posto. Prema ugovorenim sredstvima između 15 promatranih članica EU, mi smo tek na 11. mjestu, a prema odobrenim tek na 14. Isto tako, do kraja 2017. ugovoreno je 7,8 posto manje sredstava od planiranog, a odobreno čak 39,8 posto manje troškova od planiranih. Osim toga, više od polovine projekata vrijednih 1,3 mlrd. eura nije se ni započelo ostvarivati do kraja 2017. Ako se dakle angažiranje novca iz europskih fondova bitno ne ubrza, postoji opasnost da ćemo velik dio sredstava morati vratiti u europsku blagajnu. I Europska komisija u svojim izvješćima ističe nužnost jačanja administrativne sposobnosti za povlačenje sredstava iz europskih fondova.

Posljednje izvješće Državnog ureda za reviziju o učinkovitosti provedbe Operativnog programa konkurentnost i kohezija 2014.-2020. za razdoblje 2014.-2017. daje vrlo dobre preporuke kako to poboljšati, a iskustva drugih država upućuju da je ključno ukloniti birokratske zapreke i neučinkovitost.

Na raspolaganju su i sredstva iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj za demografske i potporne mjere. Niz takvih mjera već je uvršten u Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za trenutno financijsko razdoblje.

U pregovorima za buduću financijsku perspektivu nužno je koristiti iskustva iz realizacije trenutne perspektive, te je nužno uključiti i predstavnike lokalne i područne (regionalne) samouprave, koji ponajbolje poznaju okolnosti na terenu, potrebe i mogućnosti učinkovitog povlačenja sredstava.

Neposredne mjere populacijske politike

Populacijska politika usmjerena je na ostvarenje demografskih ciljeva u interakciji s ukupnim razvojem te oblikovanjem strukture stanovništva u prostoru. Obiteljska politika usmjerava se na razvoj obitelji kao temeljne socijalne institucije i kvalitete njena života. Ove su dvije politike tijesno povezane te se mjere obiteljske politike smatraju i mjerama populacijske politike, međutim populacijska je politika širi pojam koji uključuje i gospodarski, socijalni, politički i društveni kontekst.

Istraživanja pokazuju da obitelj ima vrlo važnu ulogu u životu Europljana, a u Hrvatskoj više od 95% ljudi navodi da im je obitelj važna u životu. Istraživanja isto tako pokazuju nesklad između željenog i stvarnog broja rođene djece u hrvatskim obiteljima, jer ljudi u pravilu žele jedno dijete više. Dakle, problemi očito ne leže u tome da „žene više ne žele rađati“, već u neskladu između želja i planova i realnih životnih uvjeta i mogućnosti. Stoga i mjere populacijske i obiteljske politike moraju biti usmjerene na ostvarivanje fertilitetne motivacije.

Pri tome su bitne mjere obiteljske politike koje možemo svrstati u tri segmenta:

1. Financijske naknade i olakšice, stalne ili jednokratne
2. Usluge skrbi o djeci
3. Vrijeme predviđeno za obiteljske dopuste, slobodne dane i slično

U Hrvatskoj su mjere obiteljske politike još velikim dijelom rezultat nasljeđa iz socijalističkog razdoblja te očito postoji potreba za njihovom nadogradnjom i restrukturiranjem, a posebno potreba za mjerenjem njihovih učinaka i sukladno tome daljnjom prilagodbom.

1. Financijske naknade

U financijske naknade pripadaju razna davanja i novčani transferi obitelji, porezne olakšice kojima se priznaju troškovi brige o djetetu, jednokratne pomoći pri rođenju djeteta, a u novije vrijeme u praksi lokalne i regionalne samouprave u Hrvatskoj različit stupanj novčanih davanja do određene godine života djeteta, jednokratna davanja tvrtki u kojima su zaposleni roditelji, kupovina opreme za dijete, sufinanciranje ishrane, udžbenika, školovanja, prijevoza, subvencije stambenih troškova itd. Posredno u ovu skupinu uvrštena su i sredstva roditeljskih naknada.

Držim da su sve ove novčane naknade i financijski transferi dobrodošli i valja ih pozdraviti, no kad je riječ o provedbi tri središnje financijske naknade koje pruža država – dječji doplatak, porezne olakšice i razina porođiljskih naknada – postoji očita potreba za njihovim osuvremenjivanjem i prilagodbom ne samo okolnostima, već i samoj svrsi – poticanju više stope fertiliteta.

U današnjoj situaciji te naknade imaju funkciju socijalnih davanja, a kako sam to više puta istaknula, rješavanje demografske problematike pripada primarno razvojnoj, a ne socijalnoj politici. Naravno, u gospodarsko-socijalnim uvjetima kakvi danas postoje u Hrvatskoj, posebno u kontekstu rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti, te u interesu zadovoljavanja razvojnih potreba djeteta, te su naknade nužne i trebaju biti izdašnije.

Međutim, visina roditeljskih naknada djeluje destimulirajuće na rađanje djece kod žena koje zarađuju više od sadašnjeg limitiranog iznosa naknade za drugi dio porođiljskog dopusta, te je svakako valja izjednačiti s njezinim primanjima. Nadalje, limitiranje iznosa naknade ispod razine plaće roditelja koji skrbi o djetetu, naročito u obiteljima s više djece ima izravne posljedice kasnije i po mirovinska primanja. Osobno sam kritična prema institutu naknade dječjeg doplatka onako kako se on još dodjeljuje i isplaćuje u Hrvatskoj. Dječji je doplatak isključivo socijalna kategorija koji samo potvrđuje koliko djece u Hrvatskoj živi u riziku od siromaštva te prihode obitelji u najboljem slučaju podiže na egzistencijalni minimum. Moj je stav da moramo – poput razvijenih država s dobrom i učinkovitom populacijskom politikom – uvesti univerzalni dječji doplatak koji će stvarno biti u funkciji poticanja rasta nataliteta. Vjerujem da će mnogi odmah upitati: „Koliko to košta?“ Na to jedino mogu odgovoriti: „Koliko košta budućnost?“.

2. Usluge skrbi o djeci

U modernim društvima usluge skrbi o djeci dobivaju sve veći primat u odnosu na važnost financijskih potpora. Cilj, a i potreba suvremenog društva, jest puna zaposlenost na tržištu

rada, što uključuje i zaposlenost oba roditelja u obiteljima s dvoje hranitelja. Time se ne samo podiže životni standard obitelji, već se rješava i niz socijalnih problema – od rasterećivanja države od dodatnih davanja, do stvaranja pozitivnih uvjeta u samoj obitelji koji vode ka punoj ravnopravnosti, ekonomskoj neovisnosti žena majki, a u konačnici i većem samopouzdanju i izgledima za uspjeh u životu djece. Problem koji pri tom nastaje jest potreba usklađivanja obiteljskog i profesionalnog života roditelja.

Naravno, za to je potrebno osigurati skrb o djetetu, koja može biti institucionalna (organizirana od strane države) ili izvaninstitucionalna (privatne ustanove, civilno društvo, pojedinci), ali mora biti kvalitetna i odgovarati razvojnim potrebama djeteta. Upravo u ovom segmentu posebno do izražaja dolazi kvalitativni aspekt ovih mjera.

U poglavlju o važnosti izgradnje ljudskog kapitala govorila sam o potrebi i ciljevima uključivanja djece u predškolski odgoj od najranije životne dobi, koja je u Hrvatskoj još daleko ispod europskog prosjeka. Ne mogu ovdje dovoljno naglasiti važnost skrbi i osiguravanja odgovarajućih uvjeta u najranijoj dobi života djeteta, posebno pravilne ishrane, zaštite od nasilja i odgovarajuće kognitivne stimulacije. Na to danas ukazuju ne samo institucije kojima je svrha briga o djeci poput UNICEF-a, već i institucije koje se bave razvojnim trendovima poput Svjetske banke. Pravilna skrb o potrebama djeteta i ulaganje u razvoj djece, doslovno je ulaganje u budućnost, jer ono izravno utječe na razvojne, socio-ekonomske i društvene potencijale zemlje.

Suvremena istraživanja pokazuju da rana socijalizacija, a osobito strukturirani i edukativni programi u vrtićima i drugim ustanovama skrbi o djetetu pružaju puno veće mogućnosti za razvoj, posebno djece roditelja nižeg socio-ekonomskog statusa i stupnja obrazovanja, čime bi se u Hrvatskoj zatvorio rascjep u školskom uspjehu koji se počne stvarati tijekom školovanja u odnosu na djecu koja dolaze iz obitelji višeg socioekonomskog statusa.

Zato valja pohvaliti sve napore na otvaranje novih vrtića i jaslica te napore svih onih, poput Osječko-baranjske županije, koji osiguravaju besplatan, nutritivan obrok za svako školsko dijete. Posebna je zadaća države i društva u cjelini brinuti da nijedno dijete u Hrvatskoj ne bude gladno jer time doslovce izgledujemo svoj produktivni potencijal.

Nužna je potreba donošenja odgovarajućih programa na razini države koji će kontrolirati skrb o djetetu temeljem jedinstvenih kriterija usmjerenih na primjenu suvremenih metoda utemeljenih na kognitivnim znanostima koje će optimalno poticati razvoj svakog djeteta – od onih s posebnim talentima do onih s posebnim potrebama.

Upravo je najranije moguće prepoznavanje talenta i afiniteta, ali i poteškoća u fizičkom ili psihičkom razvoju, ključ optimalnog razvoja svakog djeteta. Rana intervencija najbolja je intervencija, koja daje najbolje rezultate. Stoga valja uložiti poseban napor u dodatnu edukaciju sviju – od roditelja, preko patronažnih sestara, do ortopeda, osoblja u vrtićima i jaslicama, školama itd. – o suvremenim trendovima i razvojnim pokazateljima koji pozivaju na uzbunu ili koji zahtijevaju daljnju njegu.

Poseban problem u Hrvatskoj predstavlja činjenica da zbog velikog broja djece po jednom pedijatru, redoviti sistematski pregledi traju prekratko kako bi se uvijek prepoznale situacije u kojima treba intervenirati. Upravo stoga, ključna je edukacija roditelja o temeljnim fazama razvoja djeteta. To se može učiniti i putem osnovnih informacija koje bi se u dječjim ordinacijama davale roditeljima, primjerice u obliku tiskanog materijala.

Općenito u društvu moramo podizati ne samo razinu tolerancije prema potrebama roditelja s malom djecom, već moramo doista njegovati prijateljsko društveno ozračje prema obitelji. U tom smislu, posebno treba poticati i privatni sektor na skrb o djeci svojih zaposlenika – od nediskriminacije žena pri zapošljavanju i olakšavanjem ulaska i privremenog izlaska s tržišta rada, preko osiguravanja slobodnog vremena potrebnog za skrb o djetetu i fleksibilizacije radnog vremena i radnih uvjeta, do otvaranja centara za skrb o djeci zaposlenika u prostoru tvrtke – a svi financijski izdaci u tom smislu moraju se stimulirati putem poreznih olakšica. Posebno bi i državna uprava i lokalna i regionalna samouprava, sveučilišta, vojarne, javna poduzeća i ostale dionike javnog sektora trebalo ohrabrivati na humanizaciju radnih uvjeta za obitelji i otvaranje centara za skrb o djeci, čije bi radno vrijeme bilo prilagođeno radnom vremenu roditelja, te bi osiguravalo i prostor za lakše bolesnu djecu.

3. Vrijeme predviđeno za obiteljske dopuste, slobodne dane i slično

U treću sadržajnicu neposrednih mjera obiteljske politike pripada vrijeme koje roditelji provode s djecom. Najčešće je riječ o institutu roditeljskog, roditeljskog ili drugog dopusta te o slobodnim danima ili satima za prenatalne preglede (koje treba osigurati i očevima u svrhu njihovog što ranijeg uključivanja u život djeteta) i pauze za dojenje.

Moderna tehnologija pruža niz mogućnosti za fleksibilizaciju radnog vremena i rad na daljinu koji zaposlenicima mogu olakšati skrb o djeci. Uz navedeno povezana je i institucionalna infrastruktura koja omogućuje spajanje uloge zaposlenosti i podizanja djece.

Iseljništvo i mjere useljavanja

Hrvatsko iseljništvo danas je već doseglo, ako ne i premašilo broj stanovnika u Hrvatskoj. Broj iseljenika, odnosno Hrvata izvan Hrvatske, računajući i hrvatske manjine u europskim državama i Hrvatima u BiH procjenjuje se naime na 3,5 do 4 milijuna ljudi. To je ogroman ljudski kapital, koji do sada nije ni izdaleka dovoljno, ni kvantitativno ni kvalitativno, ugrađen u domovinski život.

Iz iskustva brojnih susreta s hrvatskim iseljenicima znam koliko oni žele biti više i jače povezani s Hrvatskom. Nažalost, Republika Hrvatska posvećivala je do sada tom segmentu premalu pozornost u odnosu na potrebe i mogućnosti jačanja veza s iseljentištvom. Zadaća je države stoga žurno razraditi nove, produktivnije mjere kako bi ojačala povezanost s hrvatskim iseljentištvom, posebice kada je riječ o stvaranju uvjeta za povratak najnovije generacije iseljenika u Hrvatsku, kao i za useljavanje potomaka ranije iseljenih Hrvata, za što postoji veliko zanimanje.

Posebice je potrebno otvarati mogućnosti ciljanog useljavanja vezano za potrebe tržišta rada u Hrvatskoj. Isto tako, potrebno je povećati kapacitete za dolazak mladih u Hrvatsku na studij i razne oblike školovanja, kao i olakšati kriterije za stjecanje hrvatskog državljanstva, posebice uvjet znanja hrvatskoga jezika. Osim toga, potrebno je osnažiti ulogu koju hrvatski iseljenici mogu imati kao naši „veleposlanici“ odnosno lobisti u svijetu politike, gospodarstva, znanosti i kulture.

Kako bi se mogle načiniti i djelotvorno provoditi operativne mjere koje će omogućiti postizanje spomenutih ciljeva, potrebno je provoditi sustavno anketiranje i izvješćivanje iseljentištva o mogućnostima dolaska, odnosno povratka u Hrvatsku, nastanjenja, mogućnosti školovanja, zaposlenja i dr., za što je nužno osposobiti našu diplomaciju, kao i predstavnike drugih nadležnih državnih tijela, prije svega Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Hrvatske matice iseljenika.

U tome smislu, potrebno je osnažiti ovlasti i kapacitete Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske te njegov rad usko vezati s budućim Ministarstvom (Uredom ili Potpredsjednikom Vlade) demografske revitalizacije.

Naposljetku, pred nama je i zadaća osmišljavanja programa ciljanog useljavanja državljana drugih država temeljem analize potreba tržišta rada.

Uspostava formalne i funkcionalne strukture za praćenje provedbe mjera i upravljanje demografskim trendovima

Valja uspostaviti strukturu i akcijski proces kao što su postojali za ispunjavanje ciljeva pristupanja EU. Potrebni su godišnji planovi, proračunski izračuni, praćenje izvršavanja mjera po pojedinim resorima. Moguća su tri načina za uspostavljanje takve strukture:

1. Ministarstvo demografske revitalizacije. Sadašnje ministarstvo nosi naziv Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, što upućuje na pogrešan pristup demografiji, obitelji i mladima, koje se doživljava u kontekstu socijalne politike. Ministarstvo s malim brojem ljudi moguće je osnovati racionalizacijom postojećeg broja ministarstava i njihovim regrupiranjem sukladno postojećim potrebama i prioritetima. Takvo ministarstvo pridonijelo bi ne samo provedbi mjera u okviru svojeg vlastitog resora, već bi pridonijelo koordinaciji svih mjera sveobuhvatne strategije, na način kako je to vrlo učinkovito u prvoj fazi procesa pristupanja EU radilo Ministarstvo europskih integracija. Međutim, ukoliko je to neprihvatljivo iz razloga racionalizacije državnog aparata, moguće su i druge dvije varijante:
2. Potpredsjednik vlade za demografsku revitalizaciju s užim timom suradnika.
3. Ured Vlade za demografsku revitalizaciju pod izravnim nadzorom predsjednika Vlade RH.

Poziv na nacionalni konsenzus

Nadam se kako će ovaj Prijedlog u konačnici prihvatiti i Vlada Republike Hrvatske u svojim daljnjim aktivnostima u ovom području, te na temelju proračunskih projekcija odrediti rokove za provedbu mjera i njihove nositelje. To je sinergija kakvoj sam se nadala i nadam. Konačni formalni oblik u kojem će ova i sve sljedeće vlade provoditi predložene mjere ili pak kako će se program ili strategija nazivati, u konačnici nije bitan. Isto tako, nije bitan broj mjera pretočenih u odluke i zakone nego njihova konzistentnost i koherentnost u odnosu jednih prema drugima i na cjelinu, odnosno na cilj koji želimo postići, a to je zaustavljanje iseljavanja, povećanje broja povratnika i useljenika u Hrvatsku, bitno povećanje broja rođenih i ravnomjerni prostorni razmještaj stanovništva.

Želim na kraju istaknuti da ovaj Prijedlog mjera proizlazi prije svega iz odgovornosti koju kao Predsjednica Republike osjećam za dobrobit hrvatskoga naroda, svih hrvatskih građana, našega društva i države. Ta odgovornost, uz ostalo, počiva u prisezi koju sam dala, da ću dužnost predsjednika Republike Hrvatske obavljati savjesno i odgovorno, na dobrobit hrvatskog naroda i svih hrvatskih državljana te da ću bdjeti nad urednim i pravednim djelovanjem svih tijela državne vlasti. Na to me obvezuje i Ustav Republike Hrvatske. Tu obvezu ne shvaćam samo formalno nego i sadržajno. Drugim riječima, smatram svojom obvezom iznijeti pred hrvatsku javnost problem za koji držim da mu se ne posvećuje pozornost razmjerna težini, odnosno da izostaju adekvatna rješenja. Naposljetku, ona proizlazi iz mogeg nacionalnog osjećaja i domoljublja, na koje smo, kao državljani, svi obvezani.

Stoga pozivam sve dionike javnoga života u Hrvatskoj – Vladu RH, državnu upravu i lokalnu i regionalnu samoupravu, saborske zastupnike, oporbu, komore, poslodavce, poduzetnike, obrtnike i poljoprivrednike, sindikate, stručnu javnost i akademsku zajednicu, iseljništvo – i vas, dragi sugrađani, da se svi zajedno uključimo u raspravu i konkretno djelovanje u cilju preokretanja, demografskih trendova i izgradnju prosperitetne države i društva jednakih mogućnosti, bolje Hrvatske.

Prilog: Prijedlog mjera populacijske politike